

Salib yurishlari

Mamayusufov Ismat Iskandarovich

Telefon raqami: +998953133397

[*ismatyusufov@gmail.com*](mailto:ismatyusufov@gmail.com)

Qo'ldoshev Javohir Zohir o'g'li

Telefon raqami: +998996242627

[*Qo'ldoshevjavohir@gmail.com*](mailto:Qo'ldoshevjavohir@gmail.com)

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti tarix ta'lim yo'nalishi talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolani yozishimdan maqsad „G'arb va sharq madaniyatlarining bir biriga yaqinlashuvi hamda salib yurishlarini ochib berishdan iborat bo'lib hisoblanadi.

Kirish so'zlar: Salib yurishlari — 1096-1270-yillarda, Suriya, Falastin, Shimoliy Afrika, „muqaddas shahar, 1095-yil Klermonda papa Urban II tomonidan e'lon qilingan, Rim papasi

Salib yurishlari — 1096-1270-yillarda G'arbiy Yevropa zodagonlari va katolik cherkovi tomonidan Yaqin Sharqqa (Suriya, Falastin, Shimoliy Afrika) qilingan bosqinchilik urushlari. Salib yurishlarining bosqinchilik mohiyati diniy shiorlar (g'ayridin (musulmonlar)larga qarshi kurash va „xudo qabri“ hamda „muqaddas yer“ (Falastin)ni ozod qilish) bilan niqoblangan. Salibchilar, odatda, kiyimlariga salib (xoch) belgisini tikib olishgan (yurishlarning nomi shundan). XI-asrning so'nggi choragida saljuqiylar tomonidan Vizantiyaning Kichik Osiyodagi yerlarini hamda diniy an'ana bo'yicha „muqaddas shahar“ bo'lgan Quddusni egallab olishlari salibchilarning O'rta dengizning sharqidagi yerlarga bostirib kirishiga sabab bo'lgan. Vizantiya saljuqiylarga qarshi kurashish uchun G'arbdagi davlatlardan bir necha bor harbiy yordam so'ragan. Salib yurishlarining bevosita tashkilotchisi bo'lgan Rim papasi bundan foydalangan. Papalar katolik cherkovining ta'sirini kuchaytirish va kengaytirish, pravoslav cherkovini Rimga bo'ysundirish maqsadida diniy fanatizmni avj oldirganlar. Salibchilarning ko'pchiligini qashshoqlashib qolgan ritsarlar, yirik sen'orlar hamda dehqonlar tashkil qilgan. Birinchi salib yurushi (1096—99) 1095-yil Klermonda papa Urban II tomonidan e'lon qilingan. Yig'ilgan odamlarga quyidagicha murojaat qilgan: "U yerga borgan har bir kishi,

vafot etgan taqdirda, gunohlari kechiriladi. Ular kofirlarga qarshi mo‘l-ko‘l ne‘matlar keltiradigan jangga chiqsinlar... U yerning daryolarida sut va asal oqadi. Ha, oldin qaroqchi bo‘lganlar, o‘z birodarlari va qabilalariga qarshi kurashganlar jangchilarga aylanadi. Bu yerda o‘kinganlar, u yerda boy bo‘ladi". 1099-yil iyulda salibchilar saljuqiylardan Quddus (Iyerusalim) shahrini tortib olishgan va Quddus qirolligini tashkil etishgan. Ikkinchi salib yurushi (1147—49)ga 1144-yil saljuqiylarning Edessa shahrini bosib olishlari bahona bo‘lgan. Bu yurish mag‘lubiyatga uchragan. Uchinchi salib yurishlari (1189—92)ning boshlanishiga 1187-yil Misr sultoni Salohiddin tomonidan Quddusning egallab olinishi sabab bo‘lgan. Bu yurish ham barbod bo‘lgan. To‘rtinchi salib yurushi (1202—04)ni 1199-yil papa Innokentiy III uyushtirgan. Uning natijasida fransuz, nemis va italyan salibchilari dastlab Misrga mo‘ljallangan yurishning yo‘nalishini o‘zgartirib, xristianlar yashaydigan shaharlar — Zadar (Dalmatsiya, 1202-yil noyabr, Konstantinopol (Vizantiya poytaxti, 1204-yil, aprel))ni bosib olib, Lotin imperiyasini tuzishgan. Beshinchi (1217—21), Oltinchi (1228—29), Yettinchi (1248—54), Sakkizinchi (1270), To‘qqizinchi (1271-72) salib yurishlari samarasiz bo‘lgan. 1291-yilda Akra shahrining musulmonlar qo‘liga o‘tishi natijasida salibchilar Sharqdagi mulklarini butunlay yo‘qotganlar. Nemis zodagonlarining XII—XIII-asrlarda slavyanlar va boshqa Boltiqbo‘yi xalqlariga qarshi yurishlari hamda 1209—29-yillarda papalik tashabbusi bilan Shimoliy Fransiya ritsarlarini Janubiy Fransiyadagi diniy harakat qatnashchilari — albigoychilarga qarshi Albigoy urushlarini ham ko‘pincha Salib yurishlari deb atashadi. Salibchilar, odatda, kiyimlariga salib (xoch) belgisini tikib olishgan (yurishlarning nomi shundan). 11-a. ning so‘nggi choragida saljuqishshr tomonidan Vizantiyaning Kichik Osiyodagi yerlarini hamda diniy an’ana bo‘yicha «muqaddas shahar» bo‘lgan Quddusni egallab olishlari salibchilarning O‘rta dengizning sharqidagi yerlarga bostirib kirishiga sabab bo‘lgan. Vizantiya saljuqiylarga qarshi kurashish uchun G‘arbdagi davlatlardan bir necha bor harbiy yordam so‘ragan. Salib yurishlarining bevosita tashkilotchisi bo‘lgan Rim payasi bundan foydalangan. Papalar katolik cherkovining ta’sirini kuchaytirish va kengaytirish, pravoslav cherkovini Rimga bo‘ysundirish maqsadida diniy fanatizmni avj oldirganlar. Salibchilarning ko‘pchiligini qashshoqlashib qolgan ritsarlar, yirik sen’orlar hamda dehqonlar tashkil qilgan.

1S. yu. (1096—99) 1095-y. Klermonda papa Urban II tomonidan e‘lon qilingan. 1099-y. iyulda salibchilar saljuqiylardan Quddus (Ierusalim) sh. ni tortib olishgan va

Quddus qirolligini tashkil etishgan; 2S. yu. (114749) ga 1144-y. saljuqiylarning Edessa sh. ni bosib olishlari bahona bo'lgan. Bu yurish mag'lubiyatga uchragan; ZS. yu. (1189—92)ning boshlanishiga 1187-y. Misr sultoni Salohiddin tomonidan Quddusning egallab olinishi sabab bo'lgan. Bu yurish ham barbod bo'lgan; 4S. yu. (1202—04) ni 1199-y. papa Innokentiy III uyushtirgan. Uning natijasida fransuz, nemis va italyan salibchilari dastlab Misrga mo'ljallangan yurishning yo'nalishini o'zgartirib, xristianlar yashaydigan shaharlar — Zadar [Dalmatsiya, 1202-y. noyab., Konstantinopol (Vizantiya poytaxti, 1204-y., apr.)] ni bosib olib, Lotin imperiyasini tuzishgan. 5(121721), 6(1228—29), 7(1248 — 54), 8(1270) Salib yurishlari samarasiz bo'lgan. 1291-y. da Akra sh. ning musulmonlar qo'liga o'tishi natijasida salibchilar Sharqdagi mulklarini butunlay yo'qotganlar. Nemis zodagonlarining 12—13a. larda slavyanlar va b. Boltiqbo'yi xalqlariga qarshi yurishlari hamda 1209—29 y. larda papalik tashabbusi bilan Shim. Fransiya ritsarlarini Jan. Fransiyadagi diniy harakat qatnashchilari — albigoychilarga qarshi Albigoy urushlarini ham ko'pincha Salib yurishlari deb atashadi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki haqiqatda salib yurishlar juda shiddatli hamda uzoq muddat davom etgan ekan hamda G'arb va sharq bir biriga yaqinlashuviga turtki yasab bergan ekan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
2. Maier, Kristofer T. "Salib yurishlarining birinchi tarixi qachon yozilgan?" Salib yurishlari: tarix va xotira. Salib yurishlari va Lotin Sharqini o'rganish jamiyatining to'qqizinchi konferentsiyasi materiallari, Odense, 2016 yil. jild. 2, nashr. TK Nielsen va KV Jensen
3. Papayianni, Afrodita (2006). "Vizantiya imperiyasi". Salib yurishlarida
4. Cahen, Klod (1969). "Turk istilosi: Salchuqiylar". Setton, K., Salib yurishlari tarixi: I jild.
5. Burgturf, Yoxen. "1239-1241 yillardagi salib yurishi". Salib yurishlari:
6. Rayli-Smit, Jonatan (1995). "Salib yurishlari va tarixchilar". Rayli-Smitda Jonatan (tahr.). Salib yurishlarining Oksford tasvirlangan tarixi, Oksford universiteti matbuoti.